

Patandzsali Jóga-szútra

Hamvas Béla fordítása

In: *Az ősök nagy csarnoka I. India*, Budapest, Medio Kiadó. 2003. Életműsorozat: 19. kötet. 311-347. oldal

[A szanszkrit szöveget lektoráltuk!]

I.

SZAMÁDHI PÁDA

Nirodha (Megnyugvás)

1.1 atha yogānuśāsanam

Figyelem. A jóga magyarázata következik.

1.2 yogaś citta-vṛtti-nirodhaḥ

A jóga a tudatmódosulások megállítása.

1.3 tada drastuh svarūpe 'vasthānam

Ekkor a szemlélő eredeti valóját megtartja.

1.4 vṛtti-sdrūpyam itaratra

Egyébként tudatmódosulásaival azonosul.

1.5 vṛttayah pancatayyah klista aklistāḥ

Ötféle módosulás van; ezek szenvedéssel teltek, vagy szenvedésnélküliek.

1.6 pramána-vipaiyaya-vikalpa-nidvá-smrtayah

Helyes ismeret, tévedés, fogalmi gondolkozás, alvás, emlékezet.

1.7 pratyaksānumánāgamāḥ pramānani

Helyes ismeret: tapasztalat, következtetés, hagyomány. 313

1.8 viparyayo mithyājñānam atad-rūpa-pratiṣṭham

Tévedés a hibátlan ismeret hiányából származó téves képzet.

1.9 śabda-jñānānupātī vastu-śūnyo vikalpaḥ

A fogalmi gondolkozás szó, amelynek valóságos alapja nincs.

1.10 abhāva-pratyayāmbanā vṛttir nidrā

Az alvás az a módosulás, amelynek alapja a semmi.

1.11 anubhūta-viṣayāsampramoṣaḥ smṛtiḥ

Emlékezet annyi, mint a megismerés tárgyától nem megszabadulni tudni.

1.12 abhyāsa-vairāgyābhyām tan-nirodhaḥ

A módosulás gyakorlással és az érzékek megnyugtatóásával állítható le.

1.13 tatra sthitau yatno 'bhyāsaḥ

A gyakorlás erőfeszítés, hogy a lélek a mozdulatlanságban kitartson.

1.14 sa tu dīrgha-kāla-nairantarya-satkārāsevito dṛḍha-bhūmiḥ

Ha valaki a gyakorlást megszakítás nélkül, kitartóan és módszeresen űzi, megszilárdul. 314

1.15 dṛṣṭānuśravika-viśaya-vitr̥ṣṇasya vaśīkāra-saṃjñā vairāgyam

A vágytalanság tudatállapot, amely sem a látható, sem a hallható dolgokat nem kívánja.

1.16 tat param puruṣa-khyāter guṇa-vaitr̥ṣṇyam

A vágytalanság legmagasabb foka, ha valaki a megnyilvánult világból semmit sem kíván meg, mert az ember igazi lényét látja.

1.17 vitarka-vicārānandāsmitā-rūpānugamāt samprajñātaḥ

A (szamádhi) éntudatos, ha eszmélettel, szemlélettel, örömmel és énérzettel párosul.

1.18 virāma-pratyayābhyāsa-pūrvah saṃskāra-śeṣo 'nyaḥ

A másik, (az éntudat nélküli shamādhi) feltételezi az üresség elképzelésében való gyakorlatot, s benne az indítékoknak (szamszkáráknak) már csak a csökevénye él.

1.19 bhava-pratyayo videha-prakṛti-layānām

A rongált lét tartalmakhoz ragaszkodók testüket elhagyva az őstermészetbe olvadnak vissza.

1.20 śraddhā-vīrya-smṛti-samādhi-prajñā-pūrvaka itareṣām

Mások a hit, az erőfeszítés, a hagyomány, az összpontosítás vagy a tudás útján haladnak. 315

1.21 tīvra-samvegānām āsannaḥ

Közel van (a célhoz), aki lelkesen törekszik.

1.22 mṛdu-madhyādhimātravāt tato 'pi viśeṣaḥ

De különbség van köztük is, aszerint hogy törekvésük lágy, közepes, vagy rendkívüli. Īsvara-prañidhānā (Meditáció a személyes Istenről)

1.23 Īsvara-prañidhānād vā

Az Úrnak való odaadás által is (el lehet érni a shamādhit).

1.24 kleśa-karma-vipākāṣayair aparāmṛṣṭaḥ puruṣa-viśeṣa Īsvaraḥ

Az Úr olyan személy, akit gond, munka, munka gyümölcse, vagy szenvedély nem érint.

1.25 tatra niratiśayaṃ sarvajñatva-bījam

Benne a mindentudás magja tökéletesen megvan.

1.26 sa pūrveṣām api guruḥ kālenānavacchedāt

Ő az atyák mestere, mert az idő számára nem határ.

1.27 tasya vācakah praṇavaḥ
Megnyilatkozása a szent szótag (Óm). 316

1.28 taj-japas tad-artha-bhāvanam
Ismétlése a szótag rejtett jelentését feltárja.

1.29 tataḥ pratyak-cetanādhigamo 'pyantarāyābhāvaś ca
A szellemi elmélyedés állapota megnyílik, és az akadály eltűnik.

1.30 vyādhi-styāna-saṁśaya-pramādālasya virati-bhrānti-darśanābdha-
bhūmikavānavasthitatvāni citta-vikṣepās te 'ntarāyāḥ
Betegség, tompaság, kételkedés, hanyagság, restség, élvágy, a tévtanokban való
hit, tehetetlenség, az elmélyedés fokainak elérésére való képtelenség, a kitartás
hiánya, ezek a lélek szétszóródását okozó akadályok.

1.31 duḥkha-daurmanasyāṅgam-ejayatva-śvāsa-praśvāsā vikṣepa-sahabhavaḥ
A szétszóródás következménye a fájdalom, a búskomorság, a tagok reszketése, a
szabálytalan ki és belégzés.

1.32 tat-pratiṣedhārtham eka-tattvābhyāsaḥ
Az akadályok leküzdésére a belső egységre való összpontosítást kell gyakorolni.

1.33 maitrī-karuṇā-muditopekṣāṅgāṁ sukha-duḥkha-puṇyāpuṇya-viśayāṅgāṁ
bhāvanātaś citta-prasādanam
A lélek megnyugvását valódi barátság, részvét, együttérzés, valamint az öröm és a
fájdalom, a jó- és a rossztett iránt való egykedvűség idézi. 317

1.34 pracchardana-vidhāraṇābhyām vā prāṇasya
Vagy elnyerhető a helyes lélegzés és lélegzetmegtartás útján.

1.35 viśayavatī vā pravṛttir utpannā manasaḥ sthiti-nibandhanī
Vagy a gondolkodás összpontosítása útján, a léleknek szigorúan egy pontra való
irányítása által.

1.36 viśokā vā jyotiṣmatī
Vagy gondtalanság és derű által.

1.37 vītarāgaviśayam vā cittam
Vagy olyan kedély (által), amelyet érzékfölötti dolgok nem töltenek meg.

1.38 svapna-nidrā-jñānāmbanam vā
Vagy olyan kedély (által), amely az álomból és alvásból fakadó ismeretekből merít.

1.39 yathābhimata-dhyānād vā
Vagy bármely, a lelki állapotnak megfelelő tárgy fölötti meditációval. 318

1.40 paramāṇu-parama-mahattvānto 'sya vaśīkāraḥ
Így terjed ki mesteri képessége az atomtól a világegyetemig.

1.41 kṣīṇa-vṛtter abhijātyeva maṇer grahīṭṛ-grahaṇa-grāhyeṣu tat-stha-tad-añjanatā samāpattiḥ

Ha a gondolat módosulásait megfékeztek, akkor a szemléletben egyesül az ismeret tárgya és az ismerő személye és az ismerés mozzanata, s olyan átlátszóvá lesz, mint a drágakő.

1.42 tatra śabdārtha-jñāna-vikalpaiḥ saṅkīrṇā savitarkā samāpattiḥ

Amennyiben még fogalmi ismeretek vegyülnek bele, ennek neve: ésszel kevert.

1.43 smṛti-pariśuddhau svarūpa-śūnyevārtha-mātra-nirbhāsā nirvitarkā

Ha a lélek az emlékezet képeitől megtisztult, és a tudattárgy és tudat között fennálló ellentétet felszámolta úgy, hogy már csak a dolog értelmére figyel, ez az ész meggondolásaitól mentes.

1.44 etayaiva savicārā nirvicārā ca sūkṣma-viṣayā vyākhyātā

Ezzel magyarázatot nyert a finom módosulásokra irányuló ésszerű és ésszerűségtől mentes. 319

1.45 sūkṣma-viṣayatvaṁ cālīṅga-paryavasānam

A finom módosulások birodalma az oszthatatlannal végződik.

1.46 tā eva sabījaḥ samādhiḥ

Ez a maggal rendelkező számádhī.

1.47 nirvicāra-vaiśāradye 'dhyātma-prasādaḥ

Ha a megszabadulás állapotát elérte, a lélek megnyugvása elkövetkezik.

1.48 ṛtambharā tatra prajñā

A tudat a valósággal tökéletesen megegyezik.

1.49 śrutānumāna-prajñābhyām anyaviṣayā viśeṣārthatvāt

Ez az ismeret sajátos tárgya által mind az értelem, mind a hagyomány által megismerttől különbözik.

1.50 taj-jaḥ saṁskāro 'nya-saṁskāra-pratibandhī

A belőle kisarjadó indíték (szamszkára) minden más indítékot elfojt.

1.51 tasyāpi nirodhe sarva-nirodhān nirbījaḥ samādhiḥ

Ezt (a szamszkárát) is legyőzve mindent legyőz, és eléri a magnélküli számádhit. 320

II.

KRIJÁ JÓGA

(A begyakorlás jógája)

2.1 tapaḥ-svādhyāyeśvara-praṇidhānāni kriyā-yogaḥ

Önmegtagadás, szent könyvekben való önálló kutatás, az Úrnak való odaadás, ez a begyakorlás jógája.

2.2 samādhi-bhāvanārthaḥ kleśa-tanū-karaṇārthaś ca
Célja, hogy a samádhit elérje, és a szenvedélyeket (klésákat) felszámolja.

2.3 avidyāsmītā-rāga-dveṣābhīniveśāḥ kleśāḥ
E szenvedélyek: a tudatlanság (avidjá), az éesség, a sóvárgás, a gyűlölet, az életöszön (görcsös élni akarás).

2.4 avidyā kṣetram uttaraśāṃ prasupta-tanu-vicchinodārāṇāṃ
Mindegyiknek a tudatlanság a gyökere: legyen a többi akár szunnyadó, háttérben lappangó, megfegyelmezett, vagy elhatalmasodó.

2.5 anityāśuci-duḥkhānātmasu nitya-śuci-sukhātma-khyātir avidyā
Az avidjá hamis szemlélet, amely a mulandót öröknek, a tisztátalant tisztának, a rosszat jónak, az egyéni ént abszolút énné tartja. 321

2.6 dr̥g-darśana-śaktyor ekātmatevāsmītā
Az egyéni énből való hit érzéki tapasztalat, amely a látót (Purusát) és látványát (a Prakritit) összetéveszti.

2.7 sukhānuśayī rāgaḥ
A gyönyör az, amihez sóvárgás társul.

2.8 duḥkhānuśayī dveṣaḥ
A szenvedéshez irtózat.

2.9 sva-rasa-vāhī viduṣo 'pi tathārūḍho 'bhīniveśāḥ
Az életöszön még az ébert is arra kényszeríti, hogy önmagát tegye meg középpontnak.

2.10 te pratiprasava-heyāḥ sūkṣmāḥ
A lélek szenvedélyeit - amíg gyengék - ellentéteikkel kell kiküszöbölni.

2.11 dhyāna-heyās tad-vṛttayaḥ
Az eltűntetés módja a meditáció.

2.12 kleśa-mūlaḥ karmāśayo dr̥ṣṭādr̥ṣṭa-janma-vedanīyaḥ
A szenvedélyek gyökere a karma: ezt a látható, vagy a láthatatlan világban kell megtapasztalni. 322

2.13 sati mūle tad-vipāko jātyāyur-bhogāḥ
Amíg a gyökér él, (a növény) gyümölcsöt is terem: születést, életet, tapasztalást.

2.14 te hlāda-paritāpa-phalāḥ puṇyāpuṇya-hetutvāt
Bennük öröm vagy fájdalom érik, aszerint, hogy a gyümölcs erényt, vagy bűnt terem.

2.15 pariṇāma-tāpa-saṃskāra-duḥkhair guṇa-vṛtti-virodhāc ca duḥkham eva sarvam vivekinaḥ
Az olyan ember számára, aki a helyes megkülönböztetéseket elérte, annak a guának egymást keresztező működése (a gátlások, a lélek ingadozásai, a félelem) miatt minden élet nyomorúság.

2.16 heyam duḥkham anāgam

Csak a jövő szenvedései küszöbölhetők ki.

2.17 draṣṭṛ-dṛśyayoḥ saṃyogo heya-hetuḥ

A szenvedés oka, hogy a szemlélő és szemlélete tárgya (a Purusa és a Prakriti) összekeveredik.

2.18 prakāśa-kriyā-sthiti-śīlaṃ bhūtenḍriyātmakaṃ bhogāpavargārthaṃ dṛśyam

A szemlélet tárgyainak (a Prakritinek), mind az elemieknek, mind az érzékszervekkel bíróknak ismertetőjelük a fény (szattva), a mozgás (radzsasz) és a tehetetlenség (tamasz); céljuk a tapasztalás és a megszabadulás. 323

2.19 viśeṣāviśeṣa-liṅgamātrāliṅgāni guṇa-parvāṇi

A gunák fokozatai: a hasonló, a különböző, az osztható, az oszthatatlan.

2.20 draṣṭā dṛśi-mātraḥ śuddho 'pi pratyayānupaśyaḥ

A szemlélő (a Purusa) csak lát; mert semmi más, csak látás és megértés.

2.21 tad-artha eva dṛśyasyātmā

A világlátvány (Prakriti) egyedül az örök lélek (Purusa) miatt van.

2.22 kṛtārtham prati naṣṭam apyanaṣṭaṃ tad anya-sādhāraṇatvāt

A tapasztalati világ (Prakriti) a célját elért ember számára megszűnik, de mások (a céljukat el nem ért emberek) tapasztalatában tovább léteznek.

2.23 sva-svāmi-śaktyoḥ svarūpopalabdhi-hetuḥ saṃyogaḥ

(Szemlélő és szemlélt) egybekapcsolódása az oka, hogy a birtokló magát a birtoklással összezavarja. 324

2.24 tasya hetur avidyā

Ez az oka az avidjának (tudatlanságoknak).

2.25 tad-abhāvāt saṃyogābhāvo hānaṃ tad-dṛśeḥ kaivalyam

Ha ez megszűnik, nincs több zavar; ez a szemlélő teljes megszabadulása.

2.26 viveka-khyātir aviḥlavā hānopāyaḥ

A felszámolás eszköze a szüntelen megkülönböztetés.

2.27 tasya saptadhā prānta-bhūmiḥ prajñā

A legmagasabb megismerés útja hétfokozatú. Jóganga (Jógafokozatok)

2.28 yogāṅgānuṣṭhānād aśuddhi-kṣaye jñāna-dīptir āviveka-khyāteḥ

A jóga fokozatainak szabatos megtartása nyomán a tisztátalanság megszűnik, és az út a megkülönböztetéseken át a megvilágosodásig vezet.

2.29 yama-niyamāsana-prāṇāyāma-pratyāhāra-dhāraṇā-dhyāna-samādhayo 'ṣṭāv aṅgāni

Erkölcsei fegyelem, önuralom, a helyes ülés mód, szabályos lélegzés, az érzékek visszavonása, koncentráció, meditáció és samádhi: a jóga 8 fokozata. 325

2.30 ahimsā-satyāsteya-brahmacaryāparigrahā yamāḥ

Nem ártani, nem hazudni, nem lopni, önmegtartóztató életet élni, nem gyűjteni - ez az általános erkölcs.

2.31 ete jāti-deśa-kāla-samayānavacchinnāḥ sārva-bhaumā mahāvratam

Ezek megtartását társadalmi osztálytól, helytől, időtől és körülményektől függetlenül Nagy Fogadalomnak hívják.

2.32 śauca-santoṣa-tapaḥ-svādhyāyeśvara-praṇidhānāni niyamāḥ

Tisztaság, elégedettség, önmegtagadás, a szent könyvek olvasása, az Úr szolgálata: az önfegyelem lépcsői.

2.33 vitarka-bādhane pratipakṣa-bhāvanam

Ha káros indulat fenyeget, fel kell ébreszteni az ellentétét.

2.34 vitarkā himsādayaḥ kṛta-kāritānumoditā lobha-krodha-moha-pūrvakā mṛdu-madhyādhimātrā duḥkhājñānānanta-phalā iti pratipakṣa-bhāvanam 326

Az ártalmasság, és más - sóvárgásból, haragból, elvakultságból létrejövő - indulat, amely önzésből, parancsból, vagy közönyből keletkezik, akár semmitmondó, akár átlagos, akár rendkívüli, végtelen szenvedést és értelmi zavart szül. (Ezért) kell felébreszteni az ellentétét.

2.35 ahimsā-pratiṣṭhāyām tat-sannidhau vaira-tyāgaḥ

Akiben a nem-ártás megvalósul, annak jelenlétében minden ellenségeskedés megszűnik.

2.36 satya-pratiṣṭhāyām kriyā-phalāśrayatvam

Ha az igazmondás megvalósul, az ember ura lesz az erőnek, amely a szóból valóságot teremt.

2.37 asteya-pratiṣṭhāyām sarva-ratnopasthānam

Ha a nem-lopás megvalósul, minden kincs az ember felé dől.

2.38 brahmacarya-pratiṣṭhāyām vīrya-lābhaḥ

Ha az önmegtartóztatás megvalósul, az ember tettezeje megnő.

2.39 aparigraha-sthairye janma-kathantā-sambodhaḥ

Ha a gyűjtéstől való tartózkodás megszilárdul, az ember felismeri, hogy miért született meg. 327

2.40 śaucāt svāṅga-jugupsā parair asansargaḥ

A tisztaság következtében tartózkodni kezd saját testiségétől, és mások tisztátalanságával a kapcsolata megszakad.

2.41 sattva-śuddhi-saumanasyaikāgryendriya-jayātma-darśana-yogyatvāni ca

Ebből pedig a legmagasabb lelki tisztaság születik: a derű, a figyelem (egyhegyűség), az érzékek fölötti uralom és az önismeret képessége.

2.42 santoṣād anuttamaḥ sukha-lābhaḥ

Az elégedettségből felülmúlhatatlan boldogság (fakad).

2.43 kāyendriya-siddhir aśuddhi-kṣayāt tapasaḥ

Az önmegtartózkodás eredménye a testi-lelki szenny eltűnése, és a testi szervek tökéletessé válása.

2.44 svādhyāyād iṣṭa-devatā-samprayogaḥ

A szent könyvek olvasásának eredménye a szeretett istenséggel való egyesülés.

2.45 samādhi-siddhir īśvara-praṇidhānāt

Az Úrnak való odaadás a tökéletes samādhi.

2.46 sthira-sukham āsanam

Az ülés módja biztos és kényelmes legyen. 328

2.47 prayatna-śaithilyānanta-samāpattibhyām

Teljes elengedés és a végtelen távolságok szemlélete.

2.48 tato dvandvānabhighātaḥ

Ennek következménye az ellentétpárok iránti érzéketlenség.

2.49 tasmin sati śvāsa-praśvāsayor gati-vicchedaḥ prāṇāyāmaḥ

Ezt követi a lélegzet szabályozása, a közönséges ki- és belélegzés megszabadítása.

2.50 bāhyābhyantara-stambha-vṛttir deśa-kāla-saṅkhyābhiḥ-paridṛṣṭo dīrgha-sūkṣmaḥ

A szabályozás rendje: kilégzés - belégzés - megállás; mérhető terjedelemben, időben, hosszúságban; könnyedén, vagy kitartva.

2.51 bāhyābhyantara-viśayākṣepī caturthaḥ

A negyedik (a lélegzésszünet) túllép a közönséges ki- és belélegzés mértékén.

2.52 tataḥ kṣīyate prakāśāvaraṇam

Így tűnik el a fényt eltakaró burok.

2.53 dhāraṇāsu ca योग्यता manasaḥ

Az összpontosítás képessége ebből fejlődik. 329

2.54 sva-viśayāsamprayoge cittasya svarūpānukāra ivendriyāṇām pratyāhāraḥ

Az érzékek befelé fordítása nem egyéb, mint a belső világ felé való fordulás, amikor a (külső) dolgok és az érzékek között a kapcsolat megszakad.

2.55 tataḥ paramā vaśyatendriyāṇām

Így válik az ember az érzékek mesterévé. 330

III.

VIBHÚTI PÁDA

(A képességek köre)

3.1 deśa-bandhaś cittasya dhāraṇā

Az összpontosítás (dhāraná) a lélek rászegezése valamire.

3.2 tatra pratyayaika-tānatā dhyānam

A tárggyal való egygé válás a meditáció (dhjána).

3.3 tad evārtha-mātra-nirbhāsaṁ svarūpa-sūnyam iva samādhiḥ

Így, amikor a valóság teljessége világít, és saját énje üres, ez a szamádhi.

3.4 trayam ekatra saṁyamah

Ez a három (a dhāraná, a dhjána és a szamádhi) együtt az összeszedettség (a samjama).

3.5 taj-jayāt prajñālokaḥ

Aki benne mester, annak értelme megvilágosodik.

3.6 tasya bhūmiṣu viniyogaḥ

Fokozatosan kell megvalósulnia.

3.7 trayam antar-aṅgam pūrvebhyaḥ

Az előbbi (öttel) szemben ez (a három) a belső fokozat. 331

3.8 tad api bahir-aṅgaṁ nirbījasya

A végső állapottal (a magnélküli szamádhival) szemben azonban ezek (is csak) külső fokok.

3.9 vyutthāna-nirodha-saṁskārayor abhibhava-prādur-bhāvau nirodha-kṣaṇa-cittānvayo nirodha-pariṇāmaḥ

A zavaros ébrenlétben és a pihenés állapotában a tudattalan benyomások változtatják egymást, de ha a tudat minden pillanatban az elcsendesedésre törekszik, ebből kifejlődik a megnyugvás.

3.10 tasya praśānta-vāhitā saṁskārāt

E nyugodt lelki folyamat felidézői a megnyugvást létrehozó indítékok (szamszkárák).

3.11 sarvārthataikāgratayoḥ kṣayodayau cittasya samādhi-pariṇāmaḥ

Ha nincs többé tárgyra-irányulás, csak a lélek összpontosított nyugalma (az egyhegyűség), ebből fejlődik ki a szamádhi.

3.12 tataḥ punaḥśāntoditau tulya-pratyayau cittasyaikāgratā-pariṇāmaḥ

A lélek akkor válik egyhegyűvé, ha a korábbi és a későbbi változás benne ugyanaz. 332

3.13 etena bhūtendriyeṣu dharma-lakṣaṇāvasthā-pariṇāmā vyākhyātāḥ

Ezáltal a testek és érzékszervek tulajdonságának, idejének és állapotának változása magyarázatot nyert.

3.14 śāntoditāvypadeśya-dharmānupātī dharmī

A tulajdonságok viselője ugyanazokat a változásokat éli: a megnyugvást (múlt), a keletkezést (jelen) és a még meg nem nevezhetőt (jövő).

3.15 kramānyatvam pariṇāmānyatve hetuḥ

Fentebbi fokok különbözősége a lélekállapotok különbözőségének oka.

3.16 pariṇāma-traya-saṁyamād atītānāgata-jñānam

Aki az összeszedettséget ezekre alkalmazza, tudást szerez a múltról és a jövőről.

3.17 śabdārtha-pratyayānām itaretarādhyāsāt saṅkaras tat-pravibhāga-saṁyamāt sarva-bhūta-ruta-jñānam

A szó, a dolog és a képzet (fogalom) egybekeveréséből hamis összetévesztés keletkezik; aki összeszedett, az a megkülönböztetés ura lesz, és minden lény hangját megérti. 333

3.18 saṁskāra-sākṣāt-karaṇāt pūrva-jāti-jñānam

Aki (tudattalan) indítékait átvilágítja, összes korábbi megvalósulását (születését) megismeri.

3.19 pratyayasya para-citta-jñānam

Aki (az összeszedettséget) mások képzeire alkalmazza, mások gondolatait ismeri meg.

3.20 na ca tat sālambanaṁ tasyāviṣayī-bhūtatvāt

De nem a képzet alapját (előidézőjét), mert nem ez volt az (összeszedettség) tárgya.

3.21 kāya-rūpa-saṁyamāt tad-grāhya-śakti-stambhe cakṣuḥ-prakāśasamprayoge 'ntardhānam

Az összeszedettségnek a test alakjára való alkalmazása következtében, mivel a képzet ereje megbénul, és a fény s a szem között levő kapcsolat megszakad, a test láthatatlanná lesz.

3.22 sopakramaṁ nirupakramaṁ ca karma tat-saṁyamād aparānta-jñānam ariṣṭebhyo vā

A karma kétféle: vagy (már) elkezdődött (tevékeny), vagy (még) nem kezdődött el (lappangó); aki az összeszedettséget erre alkalmazza, életének végét megismeri, és a fenyegető rosszat megérzi. **334**

3.23 maitryādiṣu balāni

A (lények iránti) szeretetre (részvétre, együttérzésre) alkalmazva hatalom.

3.24 baleṣu hasti-balādīni

Hatalomra alkalmazva elefánterő.

3.25 pravṛtṭyāloka-nyāsāt sūkṣma-vyavahita-viprakṛṣṭa-jñānam

A belső fényre alkalmazva, a finomról, a homályosról és távoliról való tudás.

3.26 bhuvana-jñānaṁ sūrye saṁyamāt

Ha az összeszedettséget a Napra alkalmazza, a világegyetem felől biztos tudáshoz jut.

3.27 candre tārā-vyūha-jñānam

A Holdra való alkalmazása a csillagok felőli tudáshoz.

3.28 dhruve tad-gati-jñānam

A Sarkcsillagra való alkalmazása ennek mozgása felőli tudáshoz.

3.29 nābhi-cakre kāya-vyūha-jñānam

A köldökre való alkalmazása a test szervezete felőli tudáshoz. 335

3.30 kaṅṭha-kūpe kṣut-pipāsā-nivṛttiḥ

A nyakgödörre való alkalmazása a szomjúság és éhség megszüntetéséhez.

3.31 kūrma-nāḍyāṁ sthairyam

A mellüregre (teknősbéka-vezetékre) való alkalmazása szilárdsághoz.

3.32 mūrdha-jyotiṣi siddha-darśanam

A koponyában levő fényre való alkalmazása a tökéletesség látásához.

3.33 prātibhād vā sarvam

Vagy a felvillanó (intuitív) minden-látáshoz.

3.34 hṛdaye citta-samvit

A szívre alkalmazása a lélek felől való tudáshoz.

3.35 sattva-puruṣayor atyantāsaṅkīrnayoḥ pratyayāviśeṣo bhogaḥ parārthāt svārtha-saṁyamāt puruṣa-jñānam

A szellemi világosság (Szattva) és a Purusa sohasem keveredik; tárgyi tapasztalás azáltal lehetséges, hogy a szellemi világosság és a Purusa nincs megkülönböztetve. Az összeszedettség alkalmazása az önmagáért valóra a Purusa megismeréséhez vezet. 336

3.36 tataḥ prātibha-śrāvaṇa-vedanādarśāsvāda-vārttā jāyante

Ebből a hallás, a tapintás, a látás, az ízlelés, a szaglás villámszerű megvilágosodása támad.

3.37 te samādhāv upasargā vyutthāne siddhayaḥ

A samādhi állapotában ezek akadályok, de a tudat működésekor erők.

3.38 bandha-kāraṇa-śaithilyāt pracāra-saṁvedanāc ca cittasya para-śarīrāveśaḥ

Ha a kötöttségek okai meglazulnak, és az elmeműködés mozgása ismertté válik, a tudat más testbe is át tud lépni.

3.39 udāna-jayāj jala-paṅka-kaṅṭakādiṣvasaṅga utkrāntiś ca

A felső lélegzés (udāna - felfelé ható életáram) uralma képessé tesz arra, hogy vízben, iszapban, bozótban az ember el ne vesszen.

3.40 samāna-jayāj jvalanam

A közép-lélegzés (samāna) fölött való uralom a testet ragyogóvá teszi.

3.41 śrotrākāśayoḥ sambandha-saṁyamād divyaṁ śrotram

Az összeszedettség alkalmazása a hallás és a világéter összefüggésére természetfölötti halláshoz vezet. 337

3.42 kāyākāśayoḥ sambandha-saṁyamāi laghu-tūla-samāpatteś cākāśa-gamanam
Az összeszedettség alkalmazása a test és a világéter kapcsolatára, a pehelykönnyűvel egyesülve az embert képessé teszi arra, hogy a világűrben járjon.

3.43 bahir akalpitā vṛttir mahā-videhā tataḥ prakāśāvaraṇa-kṣayaḥ
A külsőtől többé nem befolyásolt lélekállapot neve a Nagy Szabadság (mahávidéhá); ha ez megvalósul, a káprázat burka eltűnik.

3.44 sthūla-svarūpa-sūkṣmānvayārthavattva-saṁyamād bhūta-jayaḥ
Az összeszedettség alkalmazása a durva testre, a sajátosságokra, a finom testre, az összefüggések kibontakozására és céljaikra a teremtés fölötti uralomhoz vezet.

3.45 tato 'ṇimādi-prādur-bhāvaḥ kāya-sampat tad-dharmānabhighātaś ca
Ebből természetfeletti képességek származnak, mint amilyen az atomi kicsinységűvé válás és mások (mint a nagyság, könnyűség, súlyosság, mindent elérés, korlátlan nemzőerő, isteni képességek és uralom), a test tökéletessége és minőségeinek sérthetetlensége.

3.46 rūpa-lāvaṇya-bala-vajra-saṁhananatvāni kāya-sampat 338
A tökéletes test szervezete: szép, kellemes, erős, gyémántszilárd.

3.47 grahaṇa-svarūpāsmitānvayārthavattva-saṁyamād indriya-jayaḥ
Az észlelésre, az egyedi minőségekre, az egyéni énré, a lételemek kibontakozására és céljukra alkalmazott összeszedettség az érzékek fölötti uralomhoz vezet.

3.48 tato mano-javitvam vikaraṇa-bhāvaḥ pradhāna-jayaś ca
Ebből szárnyaló szellem, (a testtől való) teljes el- oldódás és az őstermészet fölötti uralom származik.

3.49 sattva-puruṣānyatā-khyāti-mātrasya sarva-bhāvādhiṣṭāṭṛtvaṁ sarva-jñāṭṛtvaṁ ca
Aki a szattva (az őstermészet tiszta fénye) és a Purusa között különbséget tud tenni, az a lét minden állapota fölött úr marad, és mindentudásra tesz szert.

3.50 tad-vairāgyād api doṣa-bīja-kṣaye kaivalyam
Aki szenvedélytelenségét még a legmagasabb látásra is alkalmazni tudja, a tisztátalanság magjának megszüntével eléri a megszabadulást. 339

3.51 sthānyupanimantraṇe saṅga-smayākaraṇam punar-anīṣṭa-prasaṅgāt
Még ha a legmagasabb erők hívják is, ne engedjen a ragaszkodás és a büszkeség (csábításának), mert ez ismét nem kívánatos következményeket szül.

3.52 kṣaṇa-tat-kramayoḥ saṁyamād viveka-jarṁ jñānam
Az összeszedettségnek a pillanatokra való alkalmazása a megkülönböztetések tudásához vezet.

3.53 jāti-lakṣaṇa-deśair anyatānavacchedāt tulyayos tataḥ pratipattiḥ
Ezáltal olyan egymáshoz hasonló dolgok különbségét is megismerheti, amit minőségük, jellegük és helyük szerint nem lehetne megkülönböztetni.

3.54 tārakaṁ sarva-viṣayaṁ sarvathā-viṣayam akramam ceti vivekajaṁ jñānam
A megkülönböztetésekből származó tudás megszabadító, köre kiterjed minden dologra, állapotra, és időre.

3.55 sattva-puruṣayoḥ śuddhi-sāmye kaivalyam
Amikor a szattva tisztasága egyenlővé válik a Purusa tisztaságával - ez a teljes megszabadulás. 340

IV.

KAIVALJA PÁDA

Nirmanacsitta (Az értelem megszabadulása)

4.1 janmaśadhi-mantra-tapaḥ-samādhijāḥ siddhayaḥ
A képességek (sziddhik) veleszületettek, vagy növényi szerek, mantrák, önmegtagadás, számadhi által jönnek létre.

4.2 jātyantara-pariṇāmaḥ prakṛtyāpūrāt
Amikor Őstermészete túlárad, (a létező) más létminőséget ölt.

4.3 nimittam aprayojakam prakṛtīnām varaṇa-bhedas tu tataḥ kṣetrikavat
Nem az indítékok (szamszkárák) hozzák működésbe az Őstermészetet, ezek csak (kiáradása) gátjait bontják el, mint a földműves.

4.4 nirmāṇa-cittānyasmitā-mātrāt
Az ember minden tudatállapota az egyetlen éntudatból keletkezik.

4.5 pravṛtti-bhede prayojakam cittam ekam anekeṣāṁ 341
Sokféle tudattevékenységének irányítója az ő egyetlen, örök szelleme.

4.6 tatra dhyāna-jam anāśayam
A meditációban ezért nem születnek már (újabb) indítékok (szamszkárák).

4.7 karmāśuklākṛṣṇaṁ yoginas trividham itareṣāṁ
A jógi cselekedetei sem nem fehérek, sem nem feketék, míg másoké háromfélék.

4.8 tatas tad-vipākānugūṇānām evābhivyaktir vāsanānām
E (háromféle) tevékenység érleli meg a cselekedetek gyümölcseit.

4.9 jāti-deśa-kāla vyavahitānām apyānantaryaṁ smr̥ti-saṁskārayor eka-rūpatvāt
Bár (az újraképződések) születésben, térben és időben egymástól elkülönülnek, folyamatuk mégis megszakítatlan, mert az emlékezés és a keletkezés indítékai (szamszkárák) egymásnak megfelelőek.

4.10 tāsām anāditvaṁ cāśiṣo nityatvāt
(A létesülés indítékainak) nincs kezdetük, mert az életszenvedély állandó. 342

4.11 hetu-phalāśrayālambanaiḥ saṅgrhītatvād eṣāṃ abhāve tad-abhāvaḥ
Ok és okozat, kívánság és annak tárgya fűzik (a létezőket) egybe; ezért ha az egyik megszűnik, elmúlik a másik is.

4.12 atītānāgataṃ svarūpato 'styadhva-bhedād dharmāṇām
A múlt és a jövő sajátosságaiból következően más-más dharmák törnek utat a jelenben.

4.13 te vyaktasūkṣmā guṇātmānaḥ
Akár megtapasztalhatóak, akár finomtestűek, a három anya (a szattva-radzsasz-tamasz) természetét követik.

4.14 pariṇāmaikatvād vastu-tattvam
A módosulásokból létrejött egység határozza meg a tárgyi világ valóságát.

4.15 vastu-sāmye citta-bhedāt tayor vibhaktāḥ panthāḥ
Bár a valóság (vasztu) ugyanaz, a tudatállapotok különbözőek, ezért a (valóságot megismerő) tárgyi tudatok is egymástól eltérőek.

4.16 na caika-citta-tantram vastu tad apramāṇakaṃ tadā kiṃ syāt 343
A tárgyi világ nem függ az egyéni tudattól, mert amikor abban nem jelenik meg, akkor hogyan létezhetne.

4.17 tad-uparāgāpekṣitvāc-cittasya vastu jñātājñātam
A tárgyi világ aszerint, hogy a tudatot átfesti-e, vagy sem, válik ismertté, vagy nem ismertté.

4.18 sadā jñātās citta-vṛttayas tat-prabhoḥ puruṣasyāpariṇāmitvāt
A tudat módosulásairól a Prakriti ura (a Purusa) mindig tud, mert a Purusa sohasem változik.

4.19 na tat svābhāsaṃ dṛśyatvāt
A (tudatnak) nincs önfénye, mert maga is a (Purusa) szemléletének tárgya.

4.20 eka-samaye cobhayānavadhāraṇam
Lehetetlen ugyanis egyszerre ismerőnek és az ismeret tárgyának lenni.

4.21 cittāntara-dṛśye buddhi-buddher atiprasaṅgaḥ smṛti-saṅkaraś ca
Ha az egyik tudat a másikat megismerhetné, a megismerő és a megismerés végtelenül ismétlődve egymás tárgyaivá lennének, és emlékezetzavar támadna. 344

4.22 ceter apratisaṅkramāyās tad-ākārāpattau svabuddhi-samvedanam
Ha a soha nem változó szellem (Purusa) valamely tudatalakzatában tartózkodik, saját értelmét (buddhi) szemléli.

4.23 draṣṭṛ-dṛśyoparaktāṃ cittāṃ sarvārtham
Amikor a tudat mind a látónak (Purusa), mind a szemléknek (Prakriti) tükre, mindent átfog.

4.24 tad asaṅkhyeya-vāsanābhiḥ citram api parārthaṁ saṁhatya-kāritvāt
Bár számtalan benyomás színezi, mégis a másik (a Purusa) megszabadulását szolgálja, akivel összekötve működik.

4.25 viśeṣa-darśina ātma-bhāva-bhāvanā-vinivṛttiḥ
Aki (ezt) a különbséget meglátja, az egyéni én képzetétől megszabadul.

4.26 tadā viveka-nimnaṁ kaivalya-prāga-bhāva cittam
Így halad a tudat a megkülönböztetések mélyéből a megszabadulás csúcsa felé.

4.27 tac-chidreṣu pratyaṅtarāṇi saṁskārebhyaḥ 345
A megmaradó indítékokból (szamszkárákból) eközben valamilyen kép újra és újra feltolakszik.

4.28 hānam eṣāṁ kleśavad uktam
Ezek felszámolása ugyanúgy történik, mint a módosulásoké (klésáké).

4.29 prasaṅkhyāne 'pyakusīdasya sarvathā viveka-khyater dharma-meghaḥ samādhiḥ
Aki a meditációban elmélyedve a megkülönböztetésben gyűjtött igaz tudása gyümölcseiről is lemond, eléri az Örök Dharma Felhőjét, ami a legmagasabb samādhi.

4.30 tataḥ kleśa-karma-nivṛttiḥ
Ezzel a szenvedélyek és a karmák (a tettek ok-okozati láncolatának sora) megszakad.

4.31 tadā sarvāvaraṇa-malāpetasya jñānasyānantiyā jñeyam alpam
A végtelen megismerés következtében, amely minden fátylat eloszlat, több tudnivaló már alig marad.

4.32 tataḥkṛtārthānām pariṇāma-krama-samāptir guṇānām
Mivel céljukat elérték, a gunák változásainak vége. 346

4.33 kṣaṇa-pratīyogī pariṇāmāparānta-nirgrāhyaḥ kramaḥ
A folyamat az idő minden mozzanatával vonatkozásban áll, de értelme csak az utolsó módosulásnál ismerhető fel.

4.34 puruṣārtha-sūnyānām guṇānām pratiprasavaḥ kāivalyaṁ svarūpa-pratiṣṭhā vā citi-śakter iti
A gunák betöltvén a Purusáért vállalt céljukat az Őstermészetbe visszaolvadnak: ez a teljes megváltottság (kaivaljam), vagy a saját önazonosságában megszilárdult tudat ereje.

Tiszapalkonya, 1954 (?)

Hamvas Béla: A jóga metafizikája

Scientia Sacra I. rész, III. KÖNYV, KULTUSZ ÉS KULTÚRA, Medio Kiadó, 1995

Tartalom

V. A jóga metafizikája

1. A jóga fokozatai 149
2. A jóga-tevékenység értelme 150
3. Ember-kultusz 151
4. Szakrális művelés 153
5. Személyes üdv és a Szahu 155
6. Heroikus lélek, önmegtagadás és a jóga 156

1.

A jóga szót Európában a latin *jugum*mal kapcsolták egybe, s így az igával hozták összefüggésbe. Ezek szerint a jóga valamely teher vállalását jelentené. A szónak ilyen fordítása értelmileg és filológiai is teljesen hibás. A szanszkrit jóga nem a *jugum*mal (iga), hanem a *jungerével* (kötni) rokon, s így jelentése nem annyi, mint feladat vállalása, hanem annyi, mint egyesülés. Néhány összetétel, mint amilyen a *szamjóga* vagy *dukhajóga*, a szó valódi értelmét feltárja. A jóga egyesülés olyan értelemben, mint a görög *henószisz*, vagy a latin *unio*.

A jóga külsőségeinek ismeretét feltételezni lehet. Patandzsali szerint a jóga a tudat tevékenységének felszámolása. Ehhez szükséges, hogy az ember olyan nyugvó helyzetet vegyen fel, nagyobbára valamely ülésfajtát, amelyben csontjai és izmai teljesen megpihenhetnek és a tudat a test kormányzásának feladata alól felszabadulhat. A testi megnyugvást ki kell egészíteni a szabályos, nyugodt és mély lélegzéssel. Az ütemes, mélyen vett és kiegyensúlyozott lélegzetvétel a tudatfölötti erőket felébreszti. Ez a két feltétel, az *ászana* (ülésmód) és a *pránájama* (lélegzetvétel) a jóga testi alapja.

A lelki alap: a *pratyahara* és a *dhárana*. Fordításban körülbelül: kikapcsolódás és összpontosítás. Az első lépés az összes zavaró körülmény távoltartását, az emlékezet képeinek kizárását, a tudat szüntelen képalkotásának megszüntetését jelenti. Mivel azonban a tudat tevékenységét egészében megszüntetni nem lehet, az ember egyetlen, rendesen valamely szándékosan megválasztott képet megragad, azt megállítja és a tudat középpontjába helyezi. Ez a kép a meditációs objektum. A kép megáll, megnyugszik, kiegyenlítve lebeg és a belső tevékenység magjává lesz.

A jóga harmadik lépése: a *dhjána* és a *szamadhi*. A dhjána állapotában a tudatban megállított meditációs objektum körvonalai lassan elmosódnak és a tudat a képpel együtt lassan felolvad. Az ember állapota a tudatfölötti állapotba emelkedik. Ez a dhjána. A tudat az ember individuális Énjének szerve; az a tudatfölötti állapot, amelyben az ember a dhjánában tartózkodik, nem az egyéni Én, hanem az egyetemes emberi Én állapota. A dhjána az univerzális, örök ember tudatfölötti állapota.

A szamadhi a jóga felső fokán az egyetemesen emberi tudatfölötti állapotából is kilép és a differenciálatlan szellemi őshelyzetbe emelkedik. A tapasztalati ember szempontjából nézve a szamadhi eksztatikus állapot. Az örök és az abszolút oldaláról nézve természetesen az eksztázis nem a szamadhi, hanem éppen az anyagi világ káprázatába merült Én élete. Az abszolút szempontjából a szamadhi az újra való egyesülés, az őseredeti, első szellemben való beleolvadás, *henószisz*, vagyis *unio*, vagyis: jóga, más szóval egyesülés.

A jóganak nevezett eljárás a legkorábbi hindu iratokban már megtalálható, s bár végleges, kései megfogalmazásában Patandzsali nevéhez fűződik, eredete éppúgy, mint a többi nagy archaikus szintézisé, az asztrológiáé, az alkímiáé, az aritmológiáé, az őskor messzeségében elvész. A jóga célja a tudat tevékenységének felszámolása. Ez azt jelenti, hogy olyan módszer alkalmazása, amelynek segítségével az ember a tudat szüntelen képképző kényszerét megszünteti. A képek kényszerű alkotása, amit a hindu hagyomány *szamszárának*, a görög hagyomány *anankénak* hív, teremti az emberi életben azt a reménytelen zavart, amelyből más úton, mint a jóga – az egyesülés – segítségével, vagyis a szellem ősállapotába és univerzális egységébe való visszatérésével, nem tud megszabadulni. A jóga ezt a szamszárát építi le, a sokszerűséget, a zavart, a tévedést, mindenekfölött mindennek első okát, a szamszára gyökerét: az egyéni Én tudatát.

2.

A jóga-eljárások ismertetése, az eljárások összefüggése a különböző metafizikai hagyományokkal, a Védával, a szánkhjával, a buddhizmussal, a mahájána és a hinajána jógái, a tibeti, a kínai, egyiptomi, görögjógák ezúttal nem kerülnek szóba. Fölösleges is. Patandzsali *rádzsa-jógája*, amely az őskori hagyomány lényeges jegyeivel dolgozik, mindegyiknek prototípusa. Az, hogy van egészség-jóga, tevékenység-jóga, humanitás-jóga, meditációs-jóga, hatha-, karma-, bhakti-jóga és így tovább, végeredményben mind egy irányba mutat. Olyan kultuszról van szó, amely a művelés ősi és első jelentését még a szakrális földművelésnél, a szakrális állattenyésztésnél, a szakrális harcnál, a szakrális államkormányzásnál is sokkal jobban, mélyebben és világosabban tárja fel. A művelő az ember, de a művelés tárgya is az ember. És ha valahol, itt, ezen a helyen mindenki szemtől szembe állhat a Nagy Művelővel, aki harcban, földművelésben, állattenyésztésben, meditációban és önmegtagadásban egyaránt művel: egyaránt szakrális tevékenységet folytat, hogy a világot az aranykorba, a lét ősállapotába visszahelyezze.

Minden jógamagyarázat azzal az alapvető megkülönböztetéssel kezdődik, hogy az egyéni Én az embernek nem igazi lénye. Az igazi Én nem egyéni, hanem egyéniségfölötti, egyetemes személy. A tapasztalati, testhez kötött, tudathoz fűzött Én mulandó, káprázat, kényszerképzet, szamszára, ananké az örök, halhatatlan, egyetemes emberi Én káprázata. Az egyéni Én káprázata minden emberben eloszlik, ha az anyagi világ küszöbén átlép, vagyis amikor meghal. De a káprázat előbb is lelepleződik; erre való a vidja, az éberség. Az emberben két lény él: az egyéni Én a testben, a tudatban, lélektani tevékenységgel, szellemi tulajdonságokkal; és él benne az örök emberi személy, testetlenül, tudatfölötti állapotban, az abszolút lélek a minősítetlen létben. Az örök ember nem tevékeny; ez az az ember, akiről a Véda mondja: „Két madár száll a fára, az egyik eszik a fa gyümölcséből, a másik mozdulatlanul nézi.” Az örök ember nem az élet kategóriájában, hanem a lét kategóriájában van, s így nem cselekszik, nem tevékeny, nem él, hanem: van – kezdettől fogva, megszakíthatatlanul és örök időnkig: van.

A művelő az egyéni Én és a művelés tárgya is az egyéni Én. A művelés az ember egyéni sorsában az önmagával való tevékenység kultusza: az ember szakrális tevékenysége önmagával: saját Énjének felszámolása. Minden jóga eleje és vége: a *tapasz*, az önmegtagadás. Ez a kultusz lényege és a szakrális tevékenység értelme. Ez a tűz, mert a *tapasz* szó hőt és szenvedélyt is jelent. Az önmegtagadás lángolása. Mars és sulphur és radzsasz. A *tapasz*, az aszkézis, az önmegtagadás nem egyéb, mint hogy az ember saját magában gyújtott tűzön magát elégeti és elhamvasztja. Ennek a belső eseménynek kivetítése a halottak máglyán való elégetése.

A jógában az ember egyéni Énje feláldozza önmagát a saját magában és saját magából gyújtott tűzön. Ez a jóga. Ez az aszkézis, a *tapasz*, az önmegtagadás. Ez minden kultikus cselekvés ősfarmája: az anyagi természetet el kell égetni saját tűzében, hogy

ősállapotába visszatérjen. Ez a tűz, amit az ember gyújt, a szent tűz, akár természeti tűz ez, akár szellemi világosság, éberség, amit kultusznak hívnak. Ezért az ápolás, a szeretet, a művelés, a bőség és termékenység, a szépség és virágzás, a tudás és tökéletesség tüzeiben kell a világnak elégni, hogy anyagi s egyéni Énjét minden ember és dolog levesse, és az egyetemes létbe visszatérjen.

A jóga Nagy Művelője ez a tűzhozó, fényhozó lény, az önmagát elégető, önmagát áldozatnak szánt lény. És ez a Nagy Művelő a kormányzásban és a földművelésben és a harcban is. Ez a művelés a szakrális tevékenység. Ez a kultusz.

3.

Valamit megérteni annyi, mint eredeti helyére visszatenni; megérteni éppen ezért csak metafizikailag lehet. Metafizikailag azért, mert a dolgok eredeti helye *meta ta phüszika*, az anyagi természetén túl van. A jóga metafizikai megértésének első lépcsője az, hogy: a jóga az emberi Én kultusza. Kultusza pedig úgy, hogy a jóga az embert metafizikailag megérti, vagyis eredeti helyére, az anyagi természetén túl, ősállapotába visszahelyezi. Minden kultusz annyi, hogy a dolgokat teljes valóságukban kifejti, a bennük levő lappangó lehetőséget kiemeli; művelni annyi, mint gazdaggá és virágzóvá, széppé és igazivá tenni, vagyis visszavinni abba a körbe, amelyben eredetileg voltak. Az ember művelése is az, hogy az embert eredeti helyén, egész szépségében, gazdagságában, igazságában újra megvalósítsa. Ez a művelés a jóga. A jógában találkozik a szakrális művelő: az ember, a szakrális művelővel: az emberrel.

Teljes ellentétben a modern felfogással, amely feltételezi, hogy az aszkézis az embert megváltoztatja, fenn kell tartani az eredeti értelmét: az aszkézis az embert nem vetkőzteti ki eredeti lényéből, hanem ellenkezőleg: az anyagi természetben eredeti természetéből kivetkőzött embert újra lényegessé teszi. Amikor a tibeti jóga azt mondja, hogy a világban nincs mit építeni, az egyedüli feladat mindent lerombolni, az alapokig lerombolni, úgy látszik, az ellenkezőt tanítja. De nem. A tibeti jóga éppen úgy, mint a többi, azt mondja: az anyagi természetben saját lényéből kivetkőzött emberen nincs mit megmenteni és megtartani. Az egészet fel kell számolni. Az ember eredeti lényét csak akkor nyeri vissza, ha anyagi Énjét teljesen lebontotta és leépítette. Csak akkor építette fel újra.

Az ember az anyagi természetben durva, zavaros, ingatag, gyáva, kicsinyes, korlátolt, nyugtalan, kába, tehetetlen, alvajáró, irigy, kapzsi, hiú. Ez az embernek nem eredeti, hanem lesüllyedt, bűnbe esett állapota és alakja. Az aszkézisben az emberi lélek eredeti lényéje újra lassan-lassan megvalósul. Ez az eredeti lény: a hősiesség. A művelés első érintésére, a kultusz legelső lépcsőjén a lélek már visszanyeri ősi természetének egyik legfontosabb jegyét. A lélek első metamorfózisa, hogy heroikussá válik. A lélek őstulajdonsága, hogy passzív. Ennek a passzivitásnak legmagasabb foka az önmegtágadás, az áldozat, az odaadás, a hősiesség.

A történeti ember az őskortól, illetve az ember eredeti állapotától egyetlen ponton sem távolodott el annyira, mint éppen itt. A történeti ember a hősiesség lélekben, vagyis a heroikus emberben valamilyen felfokozott, ritka, nemes és szép, de egészen kivételes és más lényre nem érvényes emberfajtát lát és hajlandó érteni. Éppen ezért semmit sem ért annyira félre, mint az őskori, de még az ókori művészeteket is, eposzokat, tragédiákat és mítoszokat. Az őskori és ókori művészet a hősiesség emberről szól, de nem mint kivételről, hanem az isteni emberről, az egyetemes ember heroikus pszichéjéről, az emberi lélek eredeti állapotáról. Mert az emberi lélek első és eredeti állapotában önmegtágadó és odaadó, önmagát saját tüzeiben művelő és égő lélek. Arzsun, a *Mahábháratá* hőse, Gilgames, Bel, Akhilleusz, Hektór, Aeneas azért hősök, mert a hősiesség lélek megtettesítői. Ezt még a középkor végén is tudták; lásd Dürer: *Ritter, Tod und Teufel*. A hősök nem egyéni Ének, hanem azért héroszok, mert bennük az emberi lélek újra reálissá lett: nem

gyáva, nem irigy, nem kapzsi, nem félénk, nem hiú, nem alvajáró, eltévedt lelkek, akik a szamszára-anankéban vándorolnak és tévelyegnek álmosan és tehetetlenül, hanem saját világosságukban felriadt éber lények, akik a lélek eredeti valóságát önmagukban helyreállították. Héroszok. Isteni emberek. Ősi emberek.

A jóga s az aszkézis pedig – legyen az a kínai tao, vagy a hindu atman, vagy a buddhista nirvána, vagy a püthagoreus *theószisz* jógája – nem a természetellenes önkínzást tanította, hanem az embert módszeresen rávette arra, hogy a lélek heroizmusát önmagában ismét realizálni tudja. A jóga nem egyéb, mint az a tevékenység, amely által a lélek újra azzá válik, ami. Ahogy a kultikus földművelés vagy kormányzás sem egyéb, mint az a tevékenység, amelynek nyomán a föld és az állam ismét azzá válik, ami. A kultusz a dolgokat eredeti helyükre visszahelyezi, s az ember emberkultusza a lelket eredeti hősiesség állapotába visszahelyezi: a tüzesen lángoló önmegtagadás, áldozat, égő tevékenység, nagy tettek végrehajtása, nyílt és egyenes bátorság, halálmegvetés.

A tibeti, a kínai, a hindu jóga, az orphikus és püthagoreus aszkézis, a mexikói és a perui indián önmegtagadás az emberben kifejlesztette a héroszt: teljesen függetlenül attól, hogy a hős Akhilleusz volt vagy Ardzsuna, aki fegyverrel kezében hozza meg áldozatát, vagy Milarepa vagy Naropa, aki böjtben és magányban meditálva gyakorolja ugyanazt az önmegtagadást. A külső csak a belsőt alapulhat: Akhilleusz belseje az aszketikus gyakorlatokat folytató orphikus remete, ahogy az indiai erdőben élő szannjaszin külső alakja Ardzsuna, a Bharáta hős. Mind a két fél ugyanazt teszi: emberkultuszt folytat és a lélek hősiességét felszabadította. Az eposzok és mítoszok héroszai lélek-jelképek. „Az emberi lélek nem minden állapotában lélek; csak ha felébresztették, akkor az, de akkor isteni.”

„Csak azok értik, akik az elhatározásra készek; de azok az örökben eggyé lesznek mind” (Véda). Minden nagy tett az emberi lélek egzaltációjából pattan elő; minden egzaltáció olyan erőket dob fel, amelyek annál gazdagabbak és fényesebbek, minél távolabb áll a lélek az anyagi Éntől. Vannak láthatatlan erők, amelyek közvetlenül az összellemből fakadnak, de ezek ismét csak akkor emelkednek ki, ha az ember az anyagi Ént már megfékezte.

A jóga az a tevékenység, amely az embert önmagánál erősebbé teszi: amely az embernek feltétlen uralmat ad önmaga fölött, és mindazt, amire a lélek öröktől fogva áhítozott, meg tudja valósítani: a szép és gazdag virágzást, a nagylelkű nemességet, a büszke igazságot, az egyenességet, vagyis: a hősiességet. A jóga a hősiesség lélek tevékenysége magán a hősiesség lelken. Ez a tevékenység jele annak az emberi alaknak, aki a hérosz. A hérosz az az ember, akinek minden tette szakrális, mert lényege szakrális. „Az ember szentelje meg lényét teljesen; és ez a megszentelt lény szentelje meg a világ minden tevékenységét. A világ tevékenységei pedig szenteljék meg az egész természetet, és ez a megszentelés érje el azokat, akik még igazságtalanok, sötétek, gonoszak és bűnösök.”

4.

A jóga az emberi Én szakrális művelése. Módszeres, törvényszerű és megmásíthatatlan: nem lehet kétféleképpen földet művelni és kétféleképpen államot kormányozni helyesen. A jóga módszere az egyetlen lehetőség, hogy az emberi lélek eredeti heroikus állapotába visszatérjen: a tapasztalás – az önmegtagadás tüze. Az önmegtagadó szenvedély szakrális volta és kultikus természete azonnal világossá válik, ha az ember csak egészen kevés figyelmet szentel azoknak az istenségeknek, akik mint Peruban Pacsakamak, Mexikóban Kecalkoatl, Görögországban Dionüszosz, Egyiptomban Ozirisz, Indiában Siva, az aszkézis jelképei lettek. Pacsakamakot a démonok szétszaggatták és testének darabjait a világban szétszórták. Kecalkoatl lejött a földre, az embereket megtanította arra, hogyan kell szép és hasznos tárgyakat készíteni, s aztán hozzálátott, hogy felépítse a borostyánkő várost,

a Boldogság városát. A démonok azonban összeesküdtek ellene. Kecalkoatl menekült, de végül is látta, hogy a démonok erősebbek. Tűzbe vetette magát és elégett. Porából lettek az éneklő madarak, szívéből az esthajnali csillag. Oziriszt Széth, a sötétség istene megölte, feldarabolta és tagjait szétszórta. Dionüszoszt a titánok szétmarcangolták. A szenvedő Isten a feldarabolt, szétmarcangolt, elégetett, összetépett Isten. Az istenség, akinek Énjét le kell vetnie, a pusztulást végig kell élnie, a halál küszöbén át kell lépnie, szét kell esnie, hogy igazi alakját és lényét elérje. Mert Pacsakamak éppen úgy feltámadt, mint Kecalkoatl, Ozirisz, Dionüszosz. De amikor újra életre kelt, örök és halhatatlan lényében él már elmúlhatatlanul és megdicsőülten.

Az istenségek a hősi lélek jelképei és ősképei: mint ahogy emberi jelképek a héroszok, isteni jelek, amelyek az emberi önművelés példái. Az askézis olyan kultusz, amely Ozirisz, Dionüszosz, Pacsakamak védelme és szellemi jegye alatt áll. Az önmegtagadás Dionüszosz-kultusz; isteni sors realizálása. Ez a kultusz: a marcangolás. Az emberi lélek istenivé lesz, mert isteni, ha felismeri, hogy át kell élnie azt, amit az isteni lélek, Ozirisz, Dionüszosz átélt: el kell égnie és fel kell magát darabolnia és szét kell magát tépnie. Le kell vetnie azt az álarcot, ami az egyszeri egyéni Én, át kell lépnie a megsemmisülés küszöbét, hogy újjászülessen és valódi alakját elnyerhesse: örök és halhatatlan isteni lélek legyen.

Az askézis ezért hősiesség. Ezért önmegtagadás. Ezért önelégetés – a lemondás szenvedélye tűzében való fellángolás. A heroikus lélek, amelynek ősképe Kecalkoatl és Ozirisz, a pusztulás istene, a fekete Siva, magára veszi az istenség sorsát. A kultusz nem egyéb, mint hogy az ember magát az istenség sorsába behelyettesíti és isteni életet él. Amikor az ember önmagát műveli és saját tűzén ég, az askézis kultuszában részt vesz, Dionüszosszá válik, szétmarcangolódik, a halál küszöbén éberén átlép, hogy megtisztuljon és örök alakját elnyerje.

Az Istenhez való visszatérést, mondja Saint-Martin, az embernek önmagához való visszatérésének kell megelőznie. Szabaddá kell tudni tennem magam; meg kell szabadulnom anyagtól, alacsony kívánságoktól, hajlamoktól, hogy szabadon Istennek tudjam adni magam.

Az őskori istenségeknek, amilyen Dionüszosz, szoros kapcsolatuk volt az aranykorral, az ősléttel. Kecalkoatl belefogott, hogy megépítse a Boldogság városát. A sötétség démonai, az anyagi természet erői az aranykort elpusztították. De a lélekben az őskori lét boldogságának fénye elolthatatlanul él. A Boldogság városát újra fel kell építeni. A jóga úgy épít, hogy megépíti az embert, az építőmestert. Úgy épít, hogy, mint Tibetben mondják: mindent lerombol – mindent, ami nem tartozik az emberhez. Ez benne a kultusz. Így veszi magára az isteni sorsot. Ez az alacsonyrendű Én pusztulásának vállalása: hogy felszabaduljon. S amikor az építőmestert építi, már magát a Borostyánkő várost építi. Mert az aranykor nem kövekből, hanem aranyból épül, s az arany nem egyéb, mint a megtisztult lélek, az önmegtagadás tűzében kiolvadt színarany: a heroikus psziché.

5.

Nem lehetne nagyobb hibát elkövetni, mint azt, amit a történeti korban nemcsak Európában, hanem Keleten is állandóan és következetesen, egész kevés kivétellel mindenki elkövet, amikor a jogát meg akarja érteni, s már-már úgy van, mintha értené is. A jogát a történeti korszak olyan módszernek tartja, amellyel az ember személyes üdvét szolgálja. Személyes üdvét, vagyis csak az emberrel magával foglalkozik, reá vonatkozik, szóval egyedül az ember ügye, senki másé. Ez a felfogás és magyarázat alapjában hibás és rossz.

Az újkori európai a jógát saját lélektanának értelmezésében fogja fel. Ez a lélektan azonban a lélekkel nem foglalkozik és mindazt, ami a valóságban a lélekre vonatkozik, meg sem érinti. Az európai lélektan középpontjában nem a lélek áll, hanem az Én. Nem lélekismeret ez, hanem Én ismeret. A lélek ebben az ismeretben nem egyéb, mint az Én funkciójának állandóan zavaró ismeretlenje. A helyzet persze éppen fordított: az Én nem egyéb, mint a lélek funkciója. Ez a hiba forrása. Ezért kell az újkori európainak minden lelki jelenséget félreértenie, s ezért érti félre a jógát is.

Az újkori keleten nincs lélektan, de nyugodtan lehetne. A feltételek megvannak hozzá: a lélekről szóló ősi tudás már régen elveszett, s az emberi szellem életének középpontjában nem az egyetemes lélek, hanem az individuális Én áll. S amióta ez a változás megtörtént, nagyjából a keletiek sem tudják a jógát másképpen érteni, mint hogy ez az egyéni ember megváltásának módszere.

Ha az ember előveszi az aránylag újabb időben megfogalmazott, de csaknem teljes egészében igen régi szellemen nyugvó tao-jóga egy iratát, a *Tai I Csin Hua Cung Csit*, ha másra nem is, erre az egyetlen pontra világosság derül. Az irat címe körülbelül: „Az Aranyvirág titka”. Az Aranyvirág természetesen kapcsolatban áll nemcsak az aranykorral, hanem az alkimisták aranyával is. Hiszen a jóga sem egyéb, mint alkimia – a tejőceán köpülése, hogy az ember önmagából a vaját kiköpülje, vagyis a halhatatlan Ént kidolgozza. Ha az ember ilyen tevékenységben csak saját Énjére figyel, semmit sem ér és nem érhet el: „Hogyan kerülhet ki ebből csak bármi?” – kérdi a könyv. Nem a személyes Én üdvösségének önös megszerzéséről van szó. A jóga csak kései, megromlott alakjában lett a személyes üdv megszerzésének módszere. Ősi értelmében köpülés, aranycsinálás, pontosan az, amit a földműves a földdel, a király az országgal és a néppel folytat: művelés, szakrális tevékenység. „Az Aranyvirág ragyogásában az ég és a föld minden fénye egyesül, és ez a tündöklés a terek ezreit tölti meg. De ha ez a fény egyetlen testben ragyog fel, az is besugározza az eget és a földet.”

Jól meg kell érteni: a cél az egész világ átváltoztatása Aranyvirággá. Átváltoztatása testetlen ragyogássá. Amint a Véda mondja: a fény a világ összszubsztanciája, eredetileg minden anyag fény volt. A Kabala pedig így szól: „A fény a világ primordiális esszenciája, minden létező szubsztancia bázisa, minden anyag elemi ősalakja.” Az Aranyvirág ez a primordiális esszencia, ez az őanyag, ez a lélek: ez az alkimisták aranya, az isteni lét. A cél az egész világot ragyogó fénné tenni, de „ha egyetlen testben ragyog fel, az eget és a földet az is besugározza”. Ezen a ponton újra vissza lehet térni az asához. Mai nyelven: határtalanul nagy jelentősége van annak, ha az Aranyvirág csak egyetlen emberben is kinyílik, mert ez a ragyogás az egész világra kiterjed, az egész világot átsugározza. A cél pedig nem az, hogy az ember saját személyét, saját Énjét, saját bőrét mentse, hanem hogy az egész világot megváltsa. A jóga azzal, hogy az ember saját magát hősiesen feláldozza és önmagát szétmarcangolja és magában az Aranyvirágot, a hősies lelket kifakasztja, a világot egyetlen ponton, azon a ponton, ahol ő él, Aranyvirággá változtatja. De ez a kultusz mágia, amely valamennyi ember nevében történik, mint ahogy az indián asszony valamennyi ember nevében fonja meg kosarát, és az ember, aki a Szfinxnek felel, az egész emberiség nevében válaszol. „Ha az ember ezt a varázslatot elkezd, úgy van, mintha a Létnél valami nemlétező lenne.” Vagyis amikor az ember a jógához fog, s az isteni lélek alkímiáját elkezd, úgy van, mintha valamilyen örültségbe fogna és valamilyen nemlétezőt akarna megteremteni. De: „Amikor idők múltán az ember a munkával elkészül, és az ember a testfölötti testet elérte, úgy van, mintha a nemlétezőben élne a Létező”. Másképpen: a jóga befejeztével, amikor az emberben az Aranyvirág kinyílt, amikor a testfölötti testet elérte – a száhut, mint az egyiptomiak mondták –, akkor a helyzet megfordul, az egész anyagi világ nemlétezővé válik, kísértetté, amit az ember sajátos kényszerek (*szamszára-ananké*) hatása alatt valóságnak látott – örületszerű megzavarodásában (*abhimána*) létezőnek tartott –, a lélek, a száhu, az Aranyvirág, az arany pedig létezővé, valósággá lesz. Ez a létező, a fény, minden valóság kvintesszenciája, Hermész Triszmegisztosz *théleszmája*, az Aranyvirág pedig nem a személyes egyéni Én üdvössége, hanem világraszóló és

világjelentőségű tett, amely világhatású: senki sem önmagáért űz jógát, hanem a világ fényességéért, senki sem személyes Énjét váltja meg, hanem tudja, hogy ha egyetlen ember az Aranyvirágot önmagában kifakasztotta, ennek hatása minden emberre és lényre és dologra örök időkre kihat és kiterjed. „Elég, ha egyetlen ember válaszol a Szfinxnek.”

6.

A jógának mint az egyéni Én megváltásának nincs nagyobb jelentősége, mint az egyéni vagyongyűjtésnek, az egyéni dicsőségnek, vagy az egyéni hatalmi ösztönnek. Az egyéni Én megváltására irányuló jóga éppen azt akarja megtartani, akit éppen tűzre kell vetni és elégetni: az Ént. A történeti jogamódszerek kivétel nélkül mind abból a hamis és téves előfeltételből indulnak ki, hogy ezzel a módszerrel az Ént kell megváltani.

Nem tudják, hogy a jóga kultusz, a szétmarcangolt Isten, Dionüszosz, Ozirisz, Pacsakamak létének vállalása és megvalósítása. A jóga nem lelki folyamat, hanem a kultusz tüzeiben kozmikus metamorfózis, amelynek végső eredménye, hogy az emberi lélek arannyá, fénné, théleszmává – ősválósággá változik.

A jóga célja az ember átlényegülése minél magasabb rendű lényé, de nem a jógin saját üdvére, hanem az a lehetőség, hogy az ember fokozatosan istenivé lesz: egyre tökéletesebben át tudja adni magát az isteni erőnek. A jóga célja: előkészíteni az emberi értelmet és szívet arra, hogy az istenséget befogadja, és felajánlani az egész embert arra, hogy Isten eszköze legyen. Ennek módszere a tapasztalás, az önmegettagadás, az aszkézis, a lemondás. Ahhoz, hogy az ember az istenség eszköze lehessen, bizonyos, az őskorból fennmaradt, kezdeti fogva emlékezetes eljárást kell követni. Ezt az eljárást hívják jógának, vagyis a világszellem egységével való egyesülésnek, henőszisznak, unióknak. A legmagasabb jogafokozat az atman-fok, nem önmagában álló cél, amivel az ember önmagát megváltja, hanem fegyelművelés, amely a földön a legdrágábbat, az embert a megzavarodásból kiemeli és az istenség tevékeny eszközévé teszi, hogy aztán a világot mint önmagát arannyá változtassa. A jógában az emberi élet kultikus folyamattá válik. A tulajdonság, a birtok, az Én, a test mind eszköz és lehetőség arra, hogy az egyetlen célt elérje. A lélek ezeket az eszközöket felhasználja arra, hogy a tejóceánt velük tovább köpülje. Ezért a kiteljesedett emberi lélek a hősiesség, mert a feladat heroikus: minden emberi tevékenység lényege odaadással művelni, hogy a világ asa legyen – az élet üdvösség. Az élet értelme, hogy az ember kiköpülje magából a legmagasabbat. Ez a művelés az egyetemes ember küldetése és feladata, de a feladat teljesítésének dicsősége nem az emberé. Minden embernek határozottan megjelölt helye van a sorsban és feladata a világban. Ezt a helyet nem hagyhatom el, s ez alól a feladat alól felmentést nem kaphatok. Ez az éber vállalás: a jóga.